

II.

Nikodémusz, a farizeus.

Mint a bibliában olvassuk, Jézus Jeruzsálembe ment volt a husvét-ünnepre. A főváros olcsóbb s szegényesebb részén, egy egyszerű, kicsiny felső-szobában képzelhetjük őt, a mint esetleges látogatóit fogadja. Itt tűnik előnkbe az a teljesen drámai kép, midőn a galileai egyszerű rabbi s Nikodémusz, a zsidó főtanács tagja, találkoznak s beszélgetnek. A zsidó tanácsos, tágas s gazdag lakásából kiindulva, burkolt arczczal s valószínűleg egy szolga kíséretében vonul tovább a szűk, homályos utczákon, melyeket a husvét hold alig világít meg; mignem végül egy szegényes ház előtt megállva, bekopogtat s tudakolja, hogy valjon ott van-e szállva egy bizonyos Jézus? — Fölvezetik az alacsony szobába, hol Jézuson s tanítványain kívül valószínűleg még sokan lehettek. Ott áll tehát ez a főrangú farizeus, díszes öltözetben, tudnivágyó, vizsgálódó arczczal tekintve az új profétára, kinek mélyreható szemei viszont az ő lelkébe és jellemébe bepillantani igyekeznek. Egy szerény kis lámpa szor gyenge világosságot a két nagy férfira, kiknek komoly társalgása benyúlik az éjszakába; a padozaton heverő tanítványok pedig, a figyelő hallgatásban kifáradva, álomba merülnek. — Ennyit a kép kedvéért.

A farizeusok, kikhez Nikodémusz tartozott, abban az időben a nép vallásos vezetői voltak. Puritánoknak, vagyis főleg a külsőségekben szigorú vallás-gyakorlóknak nevezhetjük őket. Céljuk volt megőrizni s tanítani a szent törvényt. Sőt még ezen is túl mentek, állítva, hogy van sok oly hagyományos tanítás és parancs, melyek egyenesen Mózesből származtak s úgy szálltak át nemzedékről nemzedékre. Ez a hagyományos törvény — szerintök — részint magyarázza, részint erősíti az írott törvényeket. -- És így a farizeusok szentnek tekintették mindazt, a mit a régi időkről örököltek; mignem egy rakás szabályt halmoztak fel, melyek az életmódnak minden ágazatára kiterjedtek. Így, például, voltak szabályaik az ételről és italról, evés-ivásról, házasságról, a szombatról és hogy mit szabad s mit nem szabad cselekedni szombat-napon, — továbbá, az ánizs és bors-szemek dézmálásáról, a mosakodásokról, az edények tisztogatásáról, stb.

De tanították a szigorú és jótékony erkölcsi életet is. Így például: „Álljon a te házad nyitva az utcán, és legyenek a szegények a te házad gyermekei.“ „Beszélj keveset, tégy sokat, és fogadj mindenkit barátságos arczczal.“ „Ítéld meg mindenkit az igazság mérlege szerint.“ „Ne ítéld meg felebarátodat, míg helyébe nem képzelte magadat.“ „Számítsd magadat az elnyomottakhoz, nem pedig az elnyomókhoz.“ „Hallg meg az ócsárló szavakat, de ne felelj vissza.“ „Tégy mindent Isten-szeretetből.“ És, a mi a törvény összessége: „Ne tégy semmi olyat felebarátodnak, a mi gyűlöletes lenne önmagadnak.“ A farizeusok hittek a lélek halhatatlanságában, s a jövő életbeli jutalmazások és büntetések tanaiban; e tanokat a Sadduceusok gazdag és vagyonos pártja visszautasította.

A farizeusok nemcsak hitték és vallották a törvényt, hanem szigorúan meg is tartották azt, s mint jó hazafiak készek voltak vértanuságot is szenvedni a törvény érdekében. Mikor, nem sokkal Jézus halála után, az idegen hatalom egy pogány képet akart a templomban elhelyezni: a nép ezerével borult le a kormányzó előtt, kiáltva, hogy „inkább készek vagyunk meghalni is.” — A háború, mely Jeruzsálem elpusztulását okozta, lényegében vallási háború volt, melyet a zsidók kikerülhettek volna, ha vallásukhoz s törvényeikhez mindhalálig nem ragaszkodtak volna. — Ilyen volt a farizeusok jelleme, kik mintegy 300 évig irányozták és vezették a közvéleményt. Számuk mintegy 6000 családra tehető; kizárólagos társulatot alkottak, de azért a legszegényebb zsidó polgár is bejuthatott közéjük, ha a szigorú feltételeknek eleget tett. Tekintélyük nagy volt. Ha nem is a leggazdagabb, de a legjobb családok hozzájuk tartoztak. Kivált vidéki városokban még a nők is buzgón támogatták a társulatot. A kiválóbb tanítók is farizeusok voltak; ilyen volt pl. a híres Hillel, kit Jézus valószínűleg láthatott, midőn mint gyermek a templomba fölment volt; ilyen Gamaliel, a Pál tanítója, tán legkimagaslóbb a Jézus kortársai közt. Pál maga is farizeus családból való volt. Kétségen kívül Jézus is farizeusi oktatást nyert a názárethi zsinagógában.

A farizeusok rendjének egyik kitünő példánya Nikodémusz. Jellemét általában kicsinylőleg szokták megítélni; pedig mindaz a mit róla tudunk, azt bizonyítja, hogy ő jóval több volt egy közönséges embernél. Mert hiszen, valjon a felsőbb rangúakból, a gazdag egyházak főbb papjai közül, vagy az egyetemi tanárok közül ma is hányan tennék meg azt, hogy elmenjenek

és fölkeressenek egy egyszerű és alázatos s hozzájuk mérve tudatlan falusi tanítót!? Hány tehetős ember ismerné fel s hallgatná meg Jézust, ha ma megjelenék!? — De Nikodémusz *titkon* ment Jézushoz *éjjel* — — így szólnak némelyek. Igaz; de valjon hányan merészelnének hozzá menni, tudva, hogy a saját társulatuk összes többi tagjai erős gyanakodással és féltékenységgel tekintnek Jézusra, mint olyanra, a ki nem felhatalmazott s szabályszerűen kibocsátott tanító, s kiről mindenfelé azt beszélik, hogy áthágta a törvényt, semmibe vette a szombatot s a nép alsóbb osztályával lépett összeköttetésbe!? — — De olvasunk még egy pár, elismerésre méltó följegyzést is Nikodémuszról, melyek az ő jellemét szépen kiemelik. Egyik a következő: A zsidó főtanács teljes számban össze van gyűlve; komolyan és izgatottan tárgyalják a kérdést, hogy a Jézus újító törekvései és tanításai a meglevő intézményekre nézve mennyire veszedelmesek; embereket küldenek ki, hogy őtet elfogják; ámde ezek nemcsak hogy nem fogták el, sőt maguk is arról győződtek meg, hogy „soha ember úgy nem szólott, mint ez az ember.“ Mikor aztán a főtanács tagjai a kiküldöttekre is rátámadnának és őket gyanúsítanák; föláll Nikodémusz és igazságot követel a Jézus részére, komolyan figyelmeztetve haragos társait, hogy a törvény szerint senkit sem szabad elítélni addig, míg ki nem hallgattattatott. — Valjon hányadik ember mutat fel ekkora erkölcsi erőt s bátorságot ép a saját pártjának legtekintélyesebb tagjaival szemben!? —

A másik az, hogy Jézus megfeszítettése után, midőn a választott tanítványok legnagyobb része szét-
szaladt, Nikodémusz *eljö, hozván drága kenetet, mint-egy száz fontot, — a mi bizonyára szép és becses*

ajándék volt. S a mi több, — maga jött el, maga hozta. Más gazdag ember, ha ugyan valamit tenni akart, elégnék tartotta volna elküldeni a szolgálai által. — Egy ily ember természetesen nem szavazhatott a megfeszítésre. Hogy ellene szavazott-e, azt nem tudjuk; meglehet, hogy meg sem jelent, látva, hogy hiába emelné föl szavát a dühöngő többség ellen.

Mindezekből látható, hogy a Nikodémusz jelleme, ha nem is állt a legmagasabb fokon, de a közönséges színvonalon jóval felül emelkedett. Igazság-szerető, őszinte, elfogulatlan és részrehajlatlan volt, — ez pedig nem mindennapi dolog. Tudni vágyó lelke érdeklődött az eszmék és magasabb dolgok s főleg a vallás dolgai iránt. — Föltétlenül megbiztunk volna benne, mint igazságos és méltányos bíróban s becsületes polgártársban. Bizton s eredménynyel fordulhattunk volna hozzá, hogy adakozzék a szegények számára, a templomra, vagy a Rómában építendő új zsinagógára. — Ma is örömmel, sőt büszkén látjuk, ha hozzá hasonló komoly, mivel, vagyonos, hirneves és vallásos emberek templomunkban helyet foglalnak. Sőt szeretnők, ha a keresztény egyházban minden ember legalább is oly becsületes, megbízható, lelkiismeretes és jótékony lenne, mint ez a farizeus volt.

Nikodémusz tehát úgy áll előttünk, mint képviselője ama legjobbaknak, kiket a farizeusi rend előteremthetett. — De hát ez nem elég? . . . kérdheti valaki. Egy ily lelkiismeretes, komoly és vallásos lelkiületű emberekből álló világ vajon nem lenne elég jó világ!? Ha mindenkit ilyen magas színvonalra lehetne emelni: ugyan, miért kellene ez életben ennél még magasabbra is igyekezni!?

Mi az tehát, miben Nikodémusz nem elégíti ki erkölcsi érzetünket? — „Szükség néktek újonnan születetek” vagyis onnan felülről a magasból, mondá Jézus; mintha ezt akarta volna mondani: „ti még nem kezdettetek valójában élni.” — Mi az a hiány és fogyatkozás Nikodémuszban, melyet mikor az utcán a nép közt találkoztunk vele, észre nem vettünk, — de melyet a Jézus jelenlétében némileg érezünk? — Ez a fogyatkozás ép az, a mire Jézus célzott. Nikodémusznak megvolt erkölcsi és lelki *képessége* bőven, de nem volt meg magasabb erkölcsi és lelki *élete*, s épen erre volt szüksége. — Ha egy szép tölgyfa-darabot látunk, tudjuk, hogy az pompás anyag a fűtésre, melegítésre, — de tudjuk azt is, hogy tűz hozzájárulása nélkül meg nem gyulhat. Így volt ez Nikodémuszszal is; — sem maga nem lángolt, sem másokat lángra nem lobbanított. A farizeusi rend minta-embere hideg és óvatos, még akkor is, mikor az ember-szeretet kötelességeit teljesíti.

Egyetlen darab fából vagy kőszénből, még ha legjobb is az, tüzet csinálni nem lehet; több darabot kell összeraknunk. — Így van ez az emberekkel is. Az ember és ember között van bizonyos érintkezési pont, összeköttetési viszony, melyet emberségi érzetnek nevezünk. Az emberek, mint egyének, önmaguktól lángra nem gyulhatnak. Bizonyos rokonszenvi viszonyba kell őket összehoznunk. — Nikodémusz a testvéri emberszeretet emez új viszonyán még kívül állott. Lehet alamizsnát adni anélkül, hogy a szegények kezét érintenők, — ép úgy mint egy nagyúr szórja kocsijából a tömegnek az apró-pénzt. Lehet közszolgálatot teljesíteni a nélkül, hogy az emberi rokonérettől áthatva lennénk. Vannak törvényhozók, bírák, közhivatalnokok,

kik szolgálják a közügyet, de nem érzik a köz-ember-szeretetet. Nikodémusz egyike volt az ily-fajta emberek legjobbjainak.

Még egy más dolgot is meg kell említenünk. Szabad levegőnek kell járnia az összerakott fa-darabok között, hogy meggyuljon s égjen. Ép így, önként útat kell engednünk s tért nyitnunk önmagunkban az isteni akaratnak, hogy megtegye, mit jónak lát. Azért vagyunk itt, hogy melegséget és világosságot árasztunk. Hadd jöjjön hát a lég, gyuljon lángra s égjen a fa, melynek égnie kell, s ápoltsassék tüze légáramlat által. — Ámde a farizeusok életüket önként beborították volt különböző hamúval, u. m. lélekölő szertartásokkal, külső formaiságokkal, aprólékos szabályokkal, elannyira, hogy a szabadon lélegző, valódi ember a hamúban alig volt megtalálható. A farizeusok nem azt kérdezték, hogy „miként segíthetek szegény embertársaimon?“, hanem, hogy „mennyit szokás adni, mennyit adnak mások?“. Nem azt kérdezték, valjon „miként használhatom fel legjobban és legméltóbban a szombatot?“, hanem, hogy valjon „minő cselekedetektől kell tartózkodnom szombatnapon, hogy bajba ne essem?“. Nem kérdezték, hogy miként járulhatnának közvetlen az Örökkévaló szívéhez, sőt nem is látták az Örökkévalót egyáltalában, — hanem mesterséges úton-módon a szent könyvek betűin keresztül igyekeztek volna meglátni az Istent. A farizeusok nem akarták tudni, hogy a fa-darab arra való, hogy meggyuljon s meleget és világosságot terjeszsen; azt sem, hogy az élet arra való, hogy egyik darab fát a másikra rakjuk, de úgy, hogy a szabad légnek hozzájárulása legyen. Ők azt képzelték, hogy a fa-darabok — úgy a mint vannak — megőrzendőek, megtartandók; s feledték,

hogy a legszilárdabb tölgyfa-darab is, ha eltemetjük, elpusztul, elrothad.

A farizaismus gyenge oldala s tévedése könnyen kimagyarázható. Mint puritán rendszer indult volt az útnak; de nem volt még a világon soha oly puritán rendszer, mely elébb vagy utóbb tettetésbe, önhittségbe, képmutatásba, lelki dölyfbe s erkölcsi zsibbadtságba sőt halálba át ne csapott volna. A puritánizmus czélja az, hogy önmagunkat épségben megőrizve, lelkünket valahogyan megmentjük és idvezítsük, — vagy, hogy önmagunknak s a hozzánk hasonlóknak erkölcsi műveltségét eszközöljük és fenntartsuk. De mihelyt valamely erényes társulat vagy gyülekezet a kevésbé vallásos vagy tudatlan néptől szándékosan elzárkozik s szives rokonszenvét tőle visszavonja: az önhittség, az öntetszés és önteltség benne azonnal pusztítani kezd. Az emberek nem arra vannak teremtve, hogy egymástól elkülönözve és szétválva éljenek, — sem egyénileg, sem társulatilag. A társulatoknak vagy egyéneknek, kik erényeik vagy vallásuk fensőbbiségével dicsekedni s abban büszkélkedni szoktak, rendesen nincs elég melegségük és világosságuk arra, hogy más embereket is fölmelegítsenek és felvilágosítsanak. Viselkedésük olyan, mintha a tölgyfa-darab így kiáltna: „nézzétek, mily jó fa vagyok!” Jónak jó, de nem melegít. Az egyetlen dolog, mit a tüzi-fától megkívánunk, az, hogy meggyuljon és égjen; mert csak is ekkor van ereje s képessége arra, hogy más, kevésbé kemény fa-darabokat is lánggra gyújtson.

A farizeusok, továbbá, mivelhogy minden dolgot a maga állapotában megtartani kívántak, már szervezetüknél fogva szükségkép félénkek voltak. Rendszerük nem tűrt változást vagy mozgást. „Nézzétek —

mondák — mily magas színvonalra emelkedtünk. Ezt csak nehézségek és küzdelmek árán érhattuk el. Vigyázatok, mert bármely rázkodás előidézheti összeomlásunkat. A farizeusok nem nagyon hittek intézményeikben vagy vallásukban. Nincs valódi hite annak, ki fél, nehogy valami megbántsa az általa ápolt igazságot, s ki azt gyöngéden begöngyölgetve őrizgeti, -- épen mintha valaki attól tartana, hogy összetöri tagjait, ha mozgásra használja azokat!

A farizeusok amugy nagyjában hittek az eljövendő Isten-országában; de keveset vagy semmit se tettek eljövetele érdekében. Egyszerűen csak várták azt, mintha földi ember semmit se tehetne érte. Elég volt nekik, ha fenntarthatták kicsinyes szervezetüket; örvendettek, hogyha olykor egy-egy gazdag pogányt magukhoz áttéríthettek; — de fogalmuk sem volt arról, hogy miként lehetne e világot s e földi életet Isten-országává változtatni. Ezért mondá Jézus Nikodémusznak, hogy ha valaki újonan nem születendik, vagyis, új és magasabb életet nem kezd: nem láthatja és nem ismerheti az Isten országát. Mert valjon ez a tehetős ember tett-e valamit valóban e világ javítására? Valjon terjesztett-e világosságot és melegséget járása-keleése közben? Valjon áradott-e szét belőle lelki öröm s vigasztalás embertársai lelkére? Valjon bátorsága, nemeskeblüsüge és lelkesültsége magával ragadott-e másokat is? — Nem; ő nem volt ébren; nem volt benne lelkesültség. Istene nem a mai napnak élő s jelenlevő Istene volt, hanem egy távoli Isten. Emberszeretete nem hatott ki a rokon lelkekre. Ezer oly jó ember, mint Nikodémusz, sem szabadithatta volna meg Jeruzsálemet, nem enyhithette valóban a nyomort és szegénységet, s nem emelhetette volna fel az embertár-

sakat az erkölcs és erény magasabb színvonalára. De tizenkét ember, kik külsőleg tán alig oly jók mint Nikodémusz, de a kikben a krisztusi szeretet és krisztusi hit tüze égett, sokkal többet tehetett a város újra-teremtésére, mint a farizeusok felekezete összesen és együtt. Érezzük s észreveszszük ezt abban a perczben, a mint Jézus és Nikodémusz összetalálkoznak. Jézus jelenlétében Nikodémusz nem egy valódi emberi, hanem egy a közönségesen felülálló, de mégis világi alak; egy erős szervezetű, de mégis beteg ember, kit nem lenne nehéz kigyógyítani, de ki jelenlegi minőségében alig mérhető össze a Jézus erő- és életteljes kimagasló alakjával. — Mily nagygyá lehetett volna ez ember, ha a Mester szavait átérezi s követni próbálja!!

Alig szükség mondanunk, hogy fenti leírásunk nem csupán egy száraz történelmi visszatekintés kívánt lenni. A Nikodémusz története ma is ismétlődik s sokakban megtalálható. Ily, javából való farizeusok ma is vannak s korántsem akarjuk kigunyolni avagy elítélni őket. Jellemük, lényegében, a legjobb erkölcsi anyagból való. Krisztusra esküsznek; keresztény szer-tartásokat gyakorolnak; szép szavakban imádkoznak; — de sem keresztség, sem szent nevek vagy szavak nem tehetik őket valódi keresztényekké. A Krisztus szellemének gyújtó keresztelése, az ő eszményének lelki belátása, az ő szeretetének önfeláldozó készsége, az Isten lelkének megindító ihletése — — csakis ezek menthetnék meg és idvezithetnék a mai kor farizaismusát, csakis ezek tölthetnék be a mostani Nikodémuszokat új örömmel, új reménnyel és új szeretettel.

